

Nr 155.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upprättande af en ny professur vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m.; gifven Stockholms slott den 1 mars 1912.

Under återopande af bilagda utdrag af protokollet öfver ecklesiastik-ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t, med återkallande af den i statsverkspropositionen under punkt 45 gjorda framställningen samt af det i samma proposition under punkt 149 gjorda äskandet om beräkning på extra stat för år 1913 af ett belopp å 2,000 kronor till arfvode åt en lärare i byggnadslära vid Chalmers tekniska läroanstalt, härmed föreslå Riksdagen att

dels — med uteslutande ur staten för Chalmers tekniska läroanstalt af den däri upptagna andra-läraryrkesbefattningen i byggnadslära — i staten uppföra en professor, med undervisningsskyldighet tillsvidare i husbyggnadslära och med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomma nuvarande professorer, vid läroanstalten, samt med förpliktelse för befattningens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna,

dels å ordinarie stat för Chalmers tekniska läroanstalt bevilja:

för beredande af tillgång till aflöning åt nyssbemälda professor, utöfver det genom ofvannämnda andra-läraryrkesbefattnings afförande ur staten tillgängliga beloppet af 3,000 kronor,	kronor	3,400: —
» bestridande af undervisning i betongbyggnad	»	900: —
» » » » » byggnadshygien	»	500: —
» » » » » stadsanläggningskonst	»	500: —
» » » » » modellering	»	600: —

Summa kronor 5,900 —

dels ock å extra stat för Chalmers tekniska läroanstalt för år 1913
anvisa

till arfvode åt en lärare i byggnadslära	kronor 1,500: —
» » » » » » ornamentik	» 500: —
	Summa kronor 2,000: —

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
Enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Fridtjuv Berg.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Härefter yttrade departementschefen, statsrådet Berg:

Enligt § 19 i de den 13 juni 1908 fastställda nådiga stadgarna för den under akademiens för de fria konsterna öfverinseende stående konst-högskolan fordras för inträde i den i nämnda läroanstalt ingående skolan för byggnadskonst *dels* uppflyttningsbetyg från tredje afdelningen af fackskolan för arkitektur vid tekniska högskolan eller afgangsbetyg för elev i byggnadsfacket vid Chalmers tekniska läroanstalt eller ock antagligt betyg om motsvarande kunskaper, *dels* intyg öfver praktiskt deltagande i husbyggnadsarbetes utförande, *dels ock* vid ansökningen fogade af sökanden utförda byggnads- och ornamentsritningar.

Ny professur
vid Chalmers
tekniska läro-
anstalt m. m.

Af formellt behörig inträdessökande skall dessutom, jämlikt § 20, afläggas prof, som af lärarrådet godkännes.

Dessa föreskrifter öfverensstämma på det närmaste med de motsvarande stadgarna i nädiga reglementet för akademiens för de fria konsterna läroverk den 31 december 1888, hvilket reglemente gällde, till dess förstnämnda nädiga stadgar trädde i kraft.

Den uppdelning af här ifrågavarande undervisning på två olika stadier — det lägre förlagdt till tekniska högskolan och Chalmers tekniska läroanstalt, det högre till akademiens för de fria konsterna undervisningsanstalt — som sålunda hittills ägt rum, härrör från 1880-talet, då den lägre arkitektutbildningen utbröts från konstakademiens läroverk. Sammanlagda undervisningstiden har för elev från tekniska högskolan varit längre än för elev från Chalmers tekniska läroanstalt. Eleverna från tekniska högskolan hafva nämligen i allmänhet ej nöjt sig med den 3-åriga kursen därstädes, hvilken annars varit tillfyllest, utan genomgått 4-årig kurs före inträdet vid konsthögskolan. Och då studietiden vid denna hittills i regeln varit 3-årig, fördelad på 2 år i en lägre och 1 år i en högre afdelning, har den samlade undervisningstiden för elever från tekniska högskolan mestadels utgjort 7 år; *undantagsvis* har den till och med varit högre, enär det varit tillåtet att åtnjuta undervisning 3 år i lägre och ända till 4 år i högre afdelningen af akademiens läroanstalt.

Hvad åter eleverna från Chalmers tekniska läroanstalt beträffar har den samlade studietiden för dem i allmänhet utgjort 6 år, i ty att den kurs vid Chalmerska läroanstalten, som föregått den 3-åriga kursen vid akademien, äfven varit 3-årig.

Redogörelse
för ärendets
uppkomst.

De nya stadgarna för konsthögskolan af år 1908 tillkommo på grund af en den 10 augusti 1907 af akademien för de fria konsterna gjord framställning med förslag till stadgar och stat för konsthögskolan. Som sagdt öfverensstämmde dessa stadgars bestämmelser, så vidt angick byggnadsskolan, i det hela med de förut gällande bestämmelserna. Redan då de nya stadgarna utfärdades, hade emellertid fråga väckts om ändring af arkitektutbildningen, ehuru denna fråga lämnades sväfvande såväl i fråga om stadgarnas föreskrifter som i hvad angick den nya stat för akademien och dess läroverk, som framlades för 1908 års Riksdag och i allt väsentligt af Riksdagen godkändes. I staten upptogs följaktligen liksom förut en professor i byggnadskonst.

Anledningen till att frågan om arkitektutbildningen sålunda år 1908 lämnades sväfvande torde hafva varit att söka dels däri, att frågan om den högre tekniska undervisningens ordnande då var under utredning — den 13 juli 1906 hade Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté för afgifvande

af förslag härutinnan — dels däri, att konstakademiens nyss omfördälda förslag till stadgar och stat föranledt svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst att i november 1907 till ecklesiastikdepartementet ingifva en framställning, däri påyrkades, att man borde söka afhjälpa de brister, som enligt afdelningens förmenande vidlådde de bestående anordningarna i fråga om arkitektutbildningen. Bland de anmärkningar, som afdelningen gjorde, afsåg en oegentligheten af att vid inträdet till konsthögskolan jämställa elever från Chalmerska läroanstalten med elever från tekniska högskolan.

Till grund för den plan för arkitektutbildningens ordnande, som numera enligt nådigt beslut den 22 juni 1911 skall gälla, ligger ett den 23 januari 1909 afgifvet utlåtande och förslag af förste intendenten i öfverintendentsämbetet I. G. Clason, professorn i byggnadskonst vid konsthögskolan C. A. A. Grundström och professorn i arkitektur vid tekniska högskolan E. J. Lallerstedt. Dessa personer hade enligt nådigt bemyndigande den 24 januari 1908 blifvit af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallade att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid utredning af frågan, huru, under förutsättning af att arkitektutbildningen fortfarande skulle vara förlagd dels till de högre tekniska läroanstalterna, dels ock till det under akademiens insecende ställda läroverket, undervisningen vid detta senare läroverk, såvidt nämnda utbildning anginge, lämpligen borde ordnas.

I de sakkunnigas utlåtande framhölls såsom »de mest framträdande bristerna i den dåvarande undervisningen för utbildande af arkitekter i vårt land»:

1) att någon enhetlig arbetsplan för de olika arkitekturskolorna ej finnes, utan de olika skolorna arbetade nära nog oberoende af hvarandra, i samband med hvilken brist på samarbete skolorna emellan stode den alltför långa tid, som i de flesta fall fordrades för utbildning till arkitekt, äfvensom oegentligheten däruti, att elever, utexaminerade från Chalmers tekniska läroanstalt med 3-årig lärokurs och från tekniska högskolan med 4-årig kurs, likställdes vid inträdet i konstakademiens skola;

2) att undervisningen ej i tillräcklig grad inriktades på arkitektelevens utbildande till en praktiskt duglig och ekonomiskt förstående arbetsledare; samt

3) att det ej förefunnos någon systematiskt ordnad undervisning i »vår inhemska, i många afseenden så intressanta och för frambringandet af en i någon mån nationell byggnadskonst så viktiga arkitektur».

Ehuru de sakkunnigas uppdrag egentligen blott gällde ordnandet af undervisningen vid konstakademiens byggnadsskola, hade de likväl sett sig nödsakade — hufvudsakligen till följd af de påpekade frågorna rörande samarbete och studietid — att äfven föreslå en del förändringar i det af kommittén för ordnande af den högre tekniska undervisningen dämera afgifna förslaget till ordnande af undervisningen vid tekniska högskolans och Chalmers tekniska läroanstalts arkitektskolor.

Enligt de sakkunnigas mening måste vid ordnandet af undervisningen vid tekniska högskolans fackskola för arkitektur beaktas, att skolan dels vore att betrakta såsom

förberedande skola till konstakademiens byggnadsskola, dels äfven måste vara en afslutningsskola för de elever, hvilkas begåfning vore mera riktad åt det praktiska hållet och hvilka således borde ägna sig åt i konstnärligt afseende mindre fordrande uppgifter.

Denna fackskolans dubbla uppgift hade kommittén tänkt sig framdeles såsom hittills så löst, att elev efter fullständigt genomgången 4-årig kurs vid högskolan skulle kunna anses äga tillräckliga kunskaper för att, utan att genomgå konstakademiens skola, ägna sig åt mindre kräfvande slag af arkitektverksamhet, men att elev redan efter genomgången 3-årig kurs vid högskolan skulle äga rätt att söka inträde vid konstakademiens skola. En sådan rättighet hade redan förut funnits, men sällan begagnats. Såsom regel hade gällt, att elev först efter erhållande af fullständiga afgangsbetyg från högskolan sökt vinna inträde vid konstakademiens skola, och då i tekniskt afseende viktiga ämnen måste förekomma i högskolans fjärde afdelning, kunde det nog äfven anses lyckligt, att så skett. Enligt de sakkunnigas mening kunde denna anordning med fjärde afdelningen vid högskolan och första årskursen vid konstakademiens skola såsom parallellklasser med delvis helt olika studieplaner emellertid ej anses lämplig; ej heller kunde det vara lämpligt att rekrytera konstakademiens skola delvis från högskolans tredje årskurs, delvis från dess fjärde, och än mer olämplig blefve en sådan anordning därigenom, att konstakademiens skola äfven vore afsedd att mottaga elever från Chalmerska skolan. Vid akademien skulle således gifvas gemensam undervisning i samma afdelning åt elever från högskolans tredje och fjärde afdelningar samt från Chalmerska skolan. Huru ojämnt elevmaterialet under dylika förhållanden måste blifva sammanfatt framginge däraf, att för inträde vid Chalmerska skolan studentexamen på reallinjen ej fordrades, utan måste en del af första och andra läsåret vid nämnda skola användas för erhållande af kunskaper i de grundläggande ämnena, och således kunde arkitekteleven, som därifrån efter den till tre år beräknade kursen begåfve sig till konstakademiens byggnadsskola, i hufvudämnen ej äga lika goda kunskaper som elev, hvilken genomgått endast tre årskurser vid tekniska högskolan. Samma elev likställdes nu emellertid med den med realstudentbetyg försedda eleven från högskolans fjärde årskurs.

Vidare erinrade de sakkunniga, att studietiden vid konstakademiens skola enligt akademien förslag vore afsedd att vara 3-årig. För eleverna från tekniska högskolan skulle således sammanlagda studietiden i regeln blifva, såsom förut varit fallet, 7-årig. För att afkorta denna studietid, hvars olägenheter blefve än svårare, då framdeles genom den utsträckta värnplikten studierna måste under ett år afbrytas, samt för att så vidt möjligt vore gifva de arkitektelever, som ägde vinna inträde vid konstakademiens byggnadsskola, lika bildningsgrad äfvensom för att undvika olägenheterna med ofvannämnda parallellkurser föreslago de sakkunniga följande ändringar i akademien för de fria konsterna och kommitténs förslag.

Tekniska högskolans fackskola för arkitektur skulle för alla grupper af elever göras 4-årig och ordnas så, att elev, som fullständigt genomgått skolan, kunde anses äga tillräckliga kunskaper för i konstnärligt afseende mindre fordrande uppgifter. Vile sådan elev sedan i hufvudsakligen konstnärlig riktning fullborda sina studier, skulle detta ske vid konstakademiens skola.

Fordrades sålunda 4 års studier vid tekniska högskolan för vinnande af inträde vid konstakademiens skola och uteslötes ur högskolans program en del jämförelsevis mindre viktiga biämnen för att ersättas med ett därigenom möjliggjordt mer djupgående studium af hufvudämnen, kunde enligt de sakkunnigas åsikt konstakademiens byggnadsskolas kurs göras 2-årig, i stället för, såsom föreslagits, 3-årig, och tiden för full-

ständig arkitektutbildning skulle sålunda kunna nedbringas till 6 år äfven för från högskolan utexaminerade ordinarie elever.

Beträffande de elever från byggnadsskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt, som önskade fortsätta sina studier vid konsthögskolan, framhöllo de sakkunniga såsom synnerligen antagligt, hvad i detta hänseende föreslagits af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande, nämligen att elev med fullständigt afgangsbetyg från Chalmerska skolan borde utan inträdesexamen kunna vinna inträde i tekniska högskolans fjärde afdelning såsom specialelev. Vunne detta förslag tillämpning, borde i reglementet för konsthögskolans byggnadsskola föreskrifvas, att endast den ägde rätt till inträde i denna skola, som kunde förete afgangsbetyg från tekniska högskolans fackskola för arkitektur antingen såsom ordinarie elev eller ock såsom specialelev med förut erhållet fullständigt afgangsbetyg från Chalmerska skolan.

Ehuru enligt de sakkunnigas åsikt härigenom icke full likställighet vunnes mellan å ena sidan elev, som först genomgått Chalmerska skolan och sedan tekniska högskolans fjärde årskurs, och å andra sidan elev, som efter aflagd studentexamen fullständigt genomgått tekniska högskolans fyra årskurser, syntes dock de väsentligaste olägenheterna af nu rådande brist på homogenitet i utbildningen af inträdessökande till konstakademiens byggnadsskola kunna genom den sålunda förordade anordningen anses vara aflägsnade.

Enligt de sakkunnigas mening kunde vissa mindre viktiga biämnena borttagas från den af kommittén uppgjorda läroplanen för tekniska högskolans fackskola för arkitektur. Från undervisningen i dessa ämnen, bland dem materiallära och materialprofning, sådan denna undervisning nu vore anordnad, borde arkitekteleverna befrias. Materiallära och materialprofning kunde dock ej helt utgå från läroplanen för fackskolan för arkitektur, utan borde speciellt för arkitekteleverna afsedda delar af dessa ämnen meddelas dem af en på husbyggnadsteknikens område väl hemmastadd lärare, och syntes dessa ämnen därför med stor fördel kunna sammanslås med husbyggnadsläran och byggnadstekniken och således undervisningen i desamma meddelas af respektive lärare i dessa ämnen.

Med iakttagande af de sålunda föreslagna uteslutningarna ur och omläggningarna af lässchemat framlade de sakkunniga ett förslag till läsordning af följande innehåll:

Läroplan för tekniska högskolans och konsthögskolans arkitekturfördelningar.

Läroämnen	Höstterminen		Vårterminen	
	förel.	öfn.	förel.	öfn.
I. Husbyggnadslära	1	6	1	6
Matematik, mindre kursen.....	6	4	2	1
Grafostatik och hållfasthetslära	1	—	4	3
Beskrifvande geometri	3	5	3	5
Kemiska laborationer	—	3	—	3
Frihandsteckning.....	—	4	—	4
Ornamentik.....	—	3	—	3
Summa timmar	11	25	10	25
II. Husbyggnadslära	4	9	4	9
Arkitekturens historia	2	—	2	—
Byggnadsstatik	3	—	1	3
Materiallära och materialprofning	1	3	1	3
Frihandsteckning.....	—	6	—	6
Ornamentik.....	1	3	1	3
Planmätning och nivellering	—	—	15—31 maj	—
Summa timmar	11	21	9	24
III. Arkitektur	3	12	3	12
Arkitekturens historia	1	—	1	—
Byggnadsteknik	1	6	2	6
Stadsanläggningskonst.....	2	—	—	—
Byggnadshygien	—	—	2	—
Ornamentik.....	1	3	—	3
Modellering.....	—	4	—	4
Summa timmar	8	25	8	25
IV. Arkitektur	2	9	2	9
Svenska arkitekturens historia.....	1	—	1	—
Byggnadsteknik	2	6	1	3
Byggnadshygien	1	3	1	3
Modellering.....	—	4	—	4
Summa timmar	6	22	5	19

Läroämnen	Höstterminen		Vårterminen	
	förel.	öfn.	förel.	öfn.
V. 1:a årskursen vid konsthögskolan:				
Arkitektur	3	9	3	9
Svenska arkitekturens historia	1	3	1	3
Mätningar af äldre byggnadsverk.....	—	—	1—20 juni	—
Byggnadsteknik och andra ämnen, som föreläsas af inkallade specialister.....	1	—	1	—
Summa timmar	5	12	5	12
VI. Täffingsklassen:				
Arkitektur	—	3	—	3
Svenska arkitekturens historia	—	3	—	—
Mätningar af äldre byggnadsverk.....	—	—	1—20 juni	—
Byggnadsteknik och andra ämnen, som föreläsas af inkallade specialister.....	1	—	1	—
Summa timmar	1	6	1	3

Efter ett uttalande att stilstudier borde vid de förberedande skolorna vara obligatoriska och systematiskt ordnade, medan vid avslutningsskolan åter nämnda studier borde kunna i motsvarande grad minskas, yttra de sakkunniga särskildt beträffande arkitektutbildningen vid Chalmers tekniska läroanstalt, att vid denna skola, där elevernas förkunskaper i allmänhet vore mindre, biämnena icke kunde inskränkas i samma mån som vid tekniska högskolan. Dock borde enligt de sakkunnigas mening äfven där ett större utrymme kunna beredas hufvudämnena på biämnenas bekostnad, än hvad som i det af den högre tekniska kommittén uppgjorda programmet föreslagits. I all synnerhet ansåge de sakkunniga sig böra påpeka nödvändigheten af att vid Chalmerska skolan, hvad husbyggnadslära och stilstudier anginge, samma kurser komme att genomgås, som af de sakkunniga föreslagits för tekniska högskolans tre första årskurser.

I fråga om arkitektelevernas praktiska utbildning framhöll de sakkunniga, att densamma borde mera tillgodoses, än hvad som framginge af de af akademien och kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande framlagda förslagen. — De sakkunniga uttalade sig vidare för att mera omvårdnad än hittills ägnades åt undervisning i *svensk arkitektur*; denna undervisning borde hufvudsakligen förläggas till konstakademiens läroverk, men det vore af stor vikt, att ämnet studerades äfven i tekniska högskolans fjärde afdelning.

I afseende å det af akademien för de fria konsterna framlagda förslaget till ny stat ville de sakkunniga i staten införa dels i stället för professuren i *byggnadskonst* en professur i *arkitektur*, dels en ny professur i *svensk arkitekturhistoria*.

Från de sakkunnigas förslag, för hvars hufvuddrag jag här redogjort, var professor Grundström i vissa delar skiljaktig. Hans anmärkningar riktade sig väsentligen mot förslaget, att studietiden vid konsthögskolan skulle inskränkas till 2 år i stället för 3 samt att en professur i svensk arkitekturhistoria skulle inrättas.

De sakkunnigas förslag vann i allt väsentligt understöd i de utlåtanden, som däröfver afgåfvos af tekniska högskolans styrelse och lärarkollegium, svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst, akademien för de fria konsterna och öfverintendentensämbetet. Särskildt betonades härvid betydelsen af upprättandet af den föreslagna professuren i svensk arkitekturhistoria.

Beträffande den Chalmerska läroanstaltens ställning i det föreslagna nya systemet för arkitektutbildningen yttrade särskildt tekniska högskolans lärarkollegium följande, i hvilket högskolans styrelse instämde:

Om man på de af tekniska högskolans lärarkollegium anförda grunderna funne de sakkunnigas förslag om arkitekturundervisningens fördelning på en 4-årig högskolekurs och en 2-årig akademikurs vara lämplig, följde däraf med nödvändighet, att den nuvarande fördelningen mellan studierna vid Chalmerska institutet och akademien blefve fullkomligt ohållbar.

Då redan inträdesfordringarna vid Chalmerska institutets högre afdelning vore lägre än vid högskolan och — i viss mån som följd däraf — lärarrådet därstädes önskade bibehålla den nuvarande läroplanen, enligt hvilken arkitekturundervisningen begynte först i andra afdelningen och slutade i tredje afdelningen, således fortginge endast två år, under hvilka endast en mycket elementär kunskap i flydda tiders byggnadsformer kunde hinna meddelas och liten eller ingen undervisning ägde rum i de för arkitekter ytterst viktiga och vid tekniska högskolan själfständigt utvecklade ämnena stadsanläggningslära, byggnadsteknik och byggnadshygien, vore det tydligt, att denna undervisning hvarken kunde motsvara de af de sakkunniga med full rätt uppställda fordringarna för arkitekter, som ämnade ägna sig åt yrkets mer praktiska sida, eller jämföras med den undervisning, som tekniska högskolan enligt de sakkunnigas förslag skulle lämna till akademien afgående elever. Att tänka sig dessa brister afhjälpta genom längre studietid vid akademien, såsom hittills ägt rum, skulle i väsentliga delar paralysera den föreslagna undervisningsplanen därstädes och blifva olidligt betungande för både lärare och elever. För att möjliggöra ett gemensamt arbete för alla elever vid akademien hade de sakkunniga således haft att välja på två möjligheter: antingen att föreslå hela högskoleundervisningens förläggande till tekniska högskolan, hvaraf skulle följa indragande af Chalmerska institutets byggnadsfackskola, eller att genom utvidgande af undervisningen vid Chalmerska institutet och en kompletterande kurs vid tekniska högskolans fjärde afdelning söka jämföra samtliga elever före utgången i det praktiska lifvet eller afgången till akademien. Att de sakkunniga anknutit sitt förslag till nu existerande förhållanden och sökt bibehålla den nyttiga och väckande inflytelsen af två skolor med delvis olika lärarpersonal och upp-

fattning, syntes mycket förtjänstfullt. Detta innebure icke någon orättvisa mot Chalmerska institutet, så länge detta icke själfv ansåge sig kunna utvidga undervisningen till att omfatta en 4-årig kurs efter samma undervisningsplan som den för tekniska högskolan af de sakkunniga föreslagna och med motsvarande lärarpersonal. Tvärtom komme Chalmerska institutets elever fortfarande, såväl hvad inträdesfordringarna till institutet som hvad det fria tillträdet till tekniska högskolans fjärde årskurs beträffade, i ett förmånligare läge än högskolans egna elever. Men att till förmån för en såväl tekniskt som konstnärligt sedt otillräcklig kurs vid Chalmerska institutet fullständigt förrycka den föreslagna undervisningen vid akademien och införa i densamma ett elevmaterial, som på intet sätt vore i stånd att tillgodogöra sig den undervisning, som enligt de sakkunnigas förslag skulle där meddelas, vore att vingklippa akademien till förmån för Chalmerska institutet.

Underdånigt utlåtande i ämnet afgafs jämväl af Chalmerska läroanstaltens styrelse. I anslutning till ett af lärarrådet vid anstalten afgifvet yttrande hemställde därvid styrelsen, att Kungl. Maj:t icke måtte bifalla de sakkunnigas förslag, i hvad det afsåge en minskning af studierna vid den under akademien för de fria konsterna ställda byggnadsskolan samt förändringar i nu rådande, af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande förordade inträdesfordringar till samma läroverk.

I lärarrådets yttrande gjordes gällande, att de sakkunnigas yrkande på att endast fullständigt genomgående af tekniska högskolans omskapade fjärde årskurs måtte berättiga till att ansöka om inträde i akademiens byggnadsskola, innebure en orättvisa mot de till akademien sträfvaude elever, hvilka genomgått Chalmerska institutet. Från att nu under sin studietid ha sluppit med att besöka *två* läroverk, Chalmerska institutet och konstakademien, skulle de efter nämnda förslag därjämte nödgas passera tekniska högskolan. Som bekant kräfde hvarje ombyte sin tid, innan eleven hunne sätta sig in i det nya läroverkets förhållanden, arbetssätt och synpunkter — visserligen för en del elever måhända nyttiga erfarenheter, men tidsödande. Lärarrådet skulle emellertid villigt finna sig i den för Chalmerska institutets elever oförmånliga anordningen, om grundad förhoppning funnes, att elevernas utbildning därpå skulle vinna. Men erfarenheten syntes tala för motsatsen. Och med styrka hade i senare tid den åsikten gjort sig gällande, att konstnären finge sin bästa utbildning, mellan ju färre lärare och lärometoder han under sin studietid behöfde slitast.

Lärarrådet tillade, att då de sakkunniga i sitt betänkande yttrat, att enär inträdesfordringarna till Chalmerska institutet ej utgjordes af studentexamen på reallinjen, en del af första och andra läsåret därstädes måste användas för bibringande af kunskaper i de grundläggande ämnena, detta syntes vara i hög grad vilseledande och låta förmoda en större skillnad mellan eleverna vid tekniska högskolan och Chalmerska institutet än som öfverensstämde med verkliga förhållandet.

Sedan vidare statskontoret yttrat sig i ärendet, hördes slutligen löne-regleringskommittén.

Vid 1911 års Riksdag framlade Kungl. Maj:t för Riksdagen i proposition nr 124 ett förslag till omorganisation af tekniska högskolan m. m. Därvid hade på förhand tagits hänsyn till det förslag till ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m., som af de sakkunniga uppgjorts. Den 21 april 1911 afläts ock särskild proposition till Riksdagen angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m. Till det vid denna proposition, nr 200, i utdrag fogade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 21 april 1911 yttrade dåvarande departementschefen:

»De sakkunnigas förslag till ordnande af arkitekturundervisningen går i stort sedt ut på en 4-årig kurs vid högre teknisk läroanstalt och en därpå följande 2-årig kurs vid konsthögskolan. Härigenom och genom de anordningar, som tillika föreslås, har man velat vinna, dels att det elevmaterial, konsthögskolan har att mottaga, blir af mera enhetlig beskaffenhet än nu, dels att studietiden för konsthögskolans elever från tekniska högskolan, hvilka utgöra det långt öfvervägande flertalet, förkortas med ett år, dels att de arkitekter, som utgå i det praktiska lifvet utan att hafva genomgått konsthögskolan, skola genom utsöndring af en del blämnerna erhålla grundligare undervisning såväl i tekniskt som konstnärligt afseende än den de nu åtnjuta, dels slutligen att undervisningen vid konsthögskolan, hvilken hittills varit af nästan uteslutande estetisk och konstnärlig art, bättre afväges genom att kompletteras med en solid fortsatt utbildning i byggnadskonstens tekniska och ekonomiska problem. Förslaget har i allmänhet — bortsett från några mindre väsentliga detaljer — mötts af gillande. — — — — —

Mig synes det uppenbart, att undervisningen vid konsthögskolan måste blifva i hög grad lidande på den nuvarande ojämnheten i elevernas grundläggande kunskaper. En del elever hafva att stödja sig på den 3-åriga kursen vid Chalmers tekniska läroanstalt, andra åter på en 3-årig, således något mera omfattande, teknisk högskolekurs samt återstoden slutligen på en fullständig 4-årig kurs vid högskolan. Detta är gifvetvis ett missförhållande, som icke bör fortvara, utan på hvilket man måste söka råda bot. De sakkunnigas förslag, på hvars detaljer jag längre fram skall ingå, skulle uppenbarligen medföra en högst väsentlig förbättring i berörda hänseende och bidraga till att skapa ett i görligaste mån enhetligt elevmaterial vid konsthögskolan.»

I det följande af sitt anförande anställde departementschefen en undersökning, i hvad mån den Chalmerska läroanstaltens alumners intressen skulle blifva tillgodosedda genom det föreliggande förslaget, och förklarade sig icke kunna finna annat, än att detsamma äfven i förhållande till denna läroanstalt innebure en verklig förbättring.

»Den forne chalmeristen har nämligen», yttrade han, »efter genomgåendet af tekniska högskolans fjärde årskurs erhållit i såväl tekniska som konstnärliga ämnen mera ingående och omfattande kunskaper, än hvad som kunnat ske vid den endast 3-åriga kursen vid Chalmers tekniska läroanstalt, och blir sålunda mera jämspelt med tekniska högskolans egna elever, hvadan den följande undervisningen vid konsthögskolan kan ordnas efter en enhetligare och mera fruktbringande plan. Visserligen måste det betraktas såsom en olägenhet, att den från den Chalmerska läroan-

stalten utgångna eleven skulle nödgas att, i stället för att tillbringa tre år vid konsthögskolan, vistas ett år vid tekniska högskolan och därefter två år vid konsthögskolan. Men denna olägenhet medför ju ingen tidsförlust och kan i allt fall icke anses synnerligen betydande. Den skulle dock kunna undvikas genom en förlängning af lärokursen vid anstalten med ett år, men på denna möjlighet saknar jag nu så mycket mera anledning att ingå, som något förslag i sådan riktning icke föreligger. Denna utväg kan ju vara förtjänt af att undersökas, men då, såsom jag nyss framhållit, den föreslagna anordningen i stort sedt leder till fördel för läroanstaltens elever, lär den trängande frågan om arkitekturundervisningens ordnande icke böra uppskjutas i afbidan på en utredning, hvars resultat man nu ej kan med säkerhet bedöma. Jag vill i detta sammanhang omnämna, att under de senaste tjugufem åren från läroanstalten utgått till konsthögskolan sammanlagt allenast några och trettio elever.»

Departementschefen förordade alltså en studiekurs på 6 år, hvaraf de båda sista vid konsthögskolan och de 4 föregående antingen vid tekniska högskolan eller ock med 3 år vid den Chalmerska läroanstalten och 1 år vid tekniska högskolan.

I öfverensstämmelse med denna departementschefens mening affattades propositionen. Inom Riksdagens Första kammare väcktes med anledning af denna en motion, nr 106, däri framhölls bland annat, att de från Chalmerska läroanstalten kommande eleverna utgjort en så beaktansvärd del af konsthögskolans elever, att man ej gärna med beräddt mod borde utstänga dem.

I motionen anmärktes tillika, att då undervisningen inom Chalmerska läroanstaltens tredje årskurs naturligtvis måste vara så ordnad, att eleverna vid afgangen förvärfvat kunskaper, som bildade ett afslutadt helt, någon genomgående parallellism med undervisningen inom tekniska högskolans tredje årskurs ej kunde åstadkommas, därest ej afseende härvid fästes vid undervisningsplanens uppgörande äfven för sistnämnda läroanstalt. Ett skarpt afbrott skulle därför visa sig för chalmeristen vid öfvergången till tekniska högskolans fjärde årskurs och mer än skäligen stora fordringar ställas på hans begåfning för att han på ett år skulle så kunna följa undervisningen därstädes, att han i alla ämnen kunde aflägga godkänd afgangsexamen.

I motionen uttalades vidare, att därest lämpligheten kräfde att förlänga den tekniska förberedelse tiden före inträdet i konsthögskolan till fyra år, förefunnes, såsom ock af departementschefen angifvits, den möjligheten att vid Chalmerska institutet bereda tillfälle till en frivillig fjärde årskurs för dem, som önskade utbilda sig till arkitekter, liksom redan nu inom väg- och vattenbyggnadsfacket en sådan fjärde årskurs vore anordnad. Det föreläge redan en utredning, hvilka årliga kostnader som skulle erfordras för en sådan anordning; och på grund af möjligheten att anordna ritundervisningen gemensam för tredje och fjärde årskurserna ställde sig kostnaderna för densamma synnerligen låga.

Motionen slutade med den hemställan, att Riksdagen ville såsom sin åsikt uttala, att afgangsexamen från Chalmers tekniska läroanstalts bygg-

nadsafdelning jämte intyg om vederbörliga praktiska prof framgent liksom hittills borde berättiga till inträde vid konsthögskolan.

Riksdagens skrivelse (nr 195) till svar å propositionen nr 200 är dagtecknad den 24 maj 1911 — samma dag aflät Riksdagen skrivelse till Konungen i anledning af den nådiga propositionen angående omorganisation af tekniska högskolan, i hvilken skrivelse Riksdagen förklarade sig i hufvudsakliga delar biträda sistberörda omorganisationsförslag. I skrifvelsen nr 195 yttrade Riksdagen, att det för organisation af den högre arkitektutbildningen i dess helhet vore af största vikt, att vid arkitekturundervisningen i såväl de högre tekniska läroanstalterna som konsthögskolan den tekniska utbildningen komme att gå hand i hand med den konstnärliga. Den af de sakkunniga uppgjorda och af Kungl. Maj:t framlagda planen för arkitekturundervisningen vid tekniska högskolan och konsthögskolan ansåg sig Riksdagen kunna godkänna.

För organisation af den högre arkitekturundervisningen i dess helhet vore det, anförde Riksdagen vidare, af den största vikt, att vid arkitekturundervisningen i såväl de högre tekniska läroanstalterna som konsthögskolan den tekniska utbildningen komme att gå hand i hand med den konstnärliga. Den af de sakkunniga uppgjorda och af Kungl. Maj:t framlagda planen för arkitekturundervisningen vid tekniska högskolan och konsthögskolan ansåg sig Riksdagen kunna godkänna. Tillika yttrade Riksdagen:

»Sedan studietiden vid konsthögskolan sålunda euligt Kungl. Maj:ts förslag blifvit förkortad till två år, skulle elever, utgångna från den nu 3-åriga husbyggnadsfackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt, enligt nämnda förslag komplettera sina studier med ett fjärde år vid tekniska högskolan, innan de kunde vinna inträde vid konsthögskolan. Direkt öfvergång från Chalmers tekniska läroanstalt till konsthögskolan skulle således enligt detta förslag vara utesluten. Riksdagen, som väl inser, att lärjungar från båda de högre tekniska läroanstalterna vid inträdet i konsthögskolan måste stå på ungefär samma kunskapsnivå, anser det emellertid olämpligt, att de studerande från Chalmers läroanstalt skulle nödgas besöka tre olika läroverk. På denna grund vill Riksdagen förorda den i motiveringen till en inom Riksdagens Första Kammare väckt motion angifna och äfven af departementschefen i statsrådsprotokollet antydda utvägen till frågans ordnande och fördenskull uttala såsom sin mening, att, under förutsättning af att en fjärde (frivillig) årskurs anordnas vid husbyggnadsfackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt, de elever, som fullständigt genomgått nämnda fackskola, skola vara berättigade till direkt inträde vid konsthögskolan.»

Under åberopande af hvad sålunda och i öfrigt af Riksdagen anförts anmälde Riksdagen, att densamma bifallit Kungl. Maj:ts proposition.

Vid underdånig anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens ifrågasvarande skrivelse nr 195 föreskref Kungl. Maj:t, att arkitektutbildningen skulle omfatta en 6-årig kurs, tillsviðare med den fördelning på de olika läroanstalterna, som af vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet den 21 april 1911 föreslagits; men anbefalldes Kungl. Maj:t tillika styrelsen

för Chalmers tekniska läroanstalt att afgifva underdånigt utlåtande med anledning af hvad Riksdagen anført rörande inrättandet i läroanstaltens husbyggnadsfackskola af en fjärde frivillig årskurs, efter hvars fullständiga genomgående elev skulle vara berättigad till direkt inträde i fortsättningskursen vid konsthögskolan.

Det från Chalmerska läroanstaltens styrelse infortrade underdåniga utlåtandet afgafs, efter lärarrådets hörande och i öfverensstämmelse med dess förslag, i skrifvelse den 30 september 1911.

Den underdåniga framställningen.

I detta utlåtande erinrar styrelsen om de af densamma förut gjorda invändningarna mot det framställda förslaget om förändringar i fråga om inträdesfordringarna vid konsthögskolan samt om de uttalanden inom Riksdagen, i hvilka styrelsens synpunkter i frågan beaktats. Sedan det nu beslutits, att inträdesfordringarna till konsthögskolan skulle ordnas för öfvergång från tekniska högskolans fjärde årskurs i stället för från dess tredje, ville styrelsen än en gång uttala som sin mening, att en sådan anordning, att de från Chalmerska läroanstaltens husbyggnadsfackskola med fullständigt afgangsbetyg utgångna eleverna skulle nödgas såsom specialelever passera tekniska högskolan, vore i högsta grad otillfredsställande och i de flesta fall skulle verka så, att eleverna tvunges att söka sin fortsatta utbildning utomlands, om de ville fullfölja sina studier.

Styrelsen förklarar sig vidare instämma i det af mig ofvan anförda yttrandet i motionen vid 1911 års Riksdag. Härefter anför styrelsen:

»Om man ej afsiktigen vill afskära tillflödet till konsthögskolan från Chalmerska institutet, finnes således enligt styrelsens åsikt icke någon annan möjlighet än att förlänga studietiden för den senare läroanstaltens byggnadsfackskola från tre till fyra år antingen obligatoriskt eller frivilligt. Att obligatoriskt förlänga kursen för nämnda fackskolas elever till fyra år har styrelsen ej anledning att föreslå, då det endast är en del af eleverna, som går till konsthögskolan, och de öfriga i regeln äro tillfredsställda med den 3-åriga kursen. Det har hithittills endast varit inom väg- och vattenbyggnadsfacket, som det visat sig nödvändigt att fördela undervisningen vid Chalmerska institutet på fyra år, och skälen att äfven göra det inom byggnadsfacket äro ej starkare än de, som tala för en sådan åtgärd inom de mekaniska och elektrotekniska facken. En undersökning har däremot visat, att någon större svårighet ej möter att ordna undervisningen inom en fjärde frivillig kurs så, att den från denna frivilliga fjärde årskurs inom byggnadsfacket utgående eleven vore kompetent att vinna inträde i konsthögskolan, äfven om det på grund af studiernas olika anordning vid de båda högre tekniska läroanstalterna ligger i sakens natur, att det kunskapsmätt, denne elev vid öfvergången besitter, ej kan vara identiskt lika med det, som fordras för utgången ur tekniska högskolan, utan i vissa stycken understiger, i andra öfverstiger detta. Den allmänna mogenheten inom det föreliggande området torde dock blifva så likartad hos de från de båda läroanstalternas fjärde årskurser utgående eleverna, att den följande samundervisningen vid konsthögskolan ej kan lida men af befintliga olikheter. För att ej göra omkostnaderna för den sålunda afsedda fjärde årskursen vid Chalmerska institutet onödigt dyra, har i möjligaste mån samtidig undervisning påtänkts för tredje och fjärde årskursen, hvilket mött så mycket mindre svårighet, som elevantalet vid denna undervisning detta oaktadt ej blefve öfver höfvan stort. Styrelsen framlägger

i en bilaga den studieplan för byggnadsfackskolans tre obligatoriska årskurser och för den frivilliga fjärde årskursen, som framgått ur nämnda undersökning och som af styrelsen förordas.»

Den af styrelsen omtalade studieplanen är af följande innehåll:

Förslag till arbetsordning för byggnads-fackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt (3 obligatoriska årskurser, en frivillig).

	1:a årskursen				2:a årskursen				3:e årskursen				4:e årskursen			
	Höst.		Vårt.		Höst.		Vårt.		Höst.		Vårt.		Höst.		Vårt.	
	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.	förel.	öfn.
Matematik	4	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beskrifvande geometri	2	4	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Allmän fysik	6	1½	6	1½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oorganisk kemi	4	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mekanik	—	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Maskinelement	—	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Byggnadslära	—	—	—	—	3	6	3	6	4	9	4	9	2	9	2	9
Elektroteknik	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Byggnadsstatik	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—
Materiallära, profning	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineralogi	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frihandsteckning	—	4	—	4	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Ornamentsritning	—	—	—	—	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4
Modellering	—	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	4	—	4
Tillämpad värmelära	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Beskrifvande maskinlära	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4	—	—	—	—
Byggnadskonstens historia	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Väg- och brobyggnadslära	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Vattenbyggnadslära	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Betongbyggnad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2
Sanitetsväsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
Stadsplanekunst	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Geodesi	—	—	—	—	15 maj—9 juni				—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	16	15½	16	17½	11	23	11	22	16	21	12	17	6	21	7	19

Styrelsen öfvergår härefter till frågans ekonomiska sida. I afseende härå erinrar styrelsen, att 1906 års kommitté angående den högre tekniska under-

visningens ordnande i sitt betänkande — del I sid. 268 och 269 — föreslagit vissa jämkningar i den för läroanstaltens högre afdelning nu gällande arbetsordning för ämnena husbyggnadslära och ornamentsritning inom såväl andra som tredje årskurserna af byggnadsfacket.

Dessa föreslagna jämkningar bestodo, såsom af betänkandet framgår, förnämligast däruti, att för husbyggnadsfackskolan undervisningen i »byggnadslära» ökades från 6 till 8 timmar i andra årskursen och från 9 till 14 timmar i tredje årskursen, allt för vecka, äfvensom att undervisningen i »byggnadsstatik» samt i »ornamentsritning» något ökades. Att märka är, att undervisningen för andra årskursen i byggnadslära nu är gemensam för husbyggnadsfackskolan samt för den mekaniska fackskolan och fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst. Äfven husbyggnadsfackskolans tredje årskurs har undervisningen delvis gemensam med andra fackskolor. — Styrelsen anmärker, att dess förslag till arbetsordning på det närmaste anslöte sig till kommitténs förslag.

Vidare citerar styrelsen följande yttrande af kommittén:

»I hithörande ämnen hafva undervisat en hufvudlärare och en andra lärare, den senare hufvudsakligen i den andra årskursen. Kommittén anser, att andra läraren får en så omfattande och viktig undervisning sig uppdragen genom de nu föreslagna ändringarna, att han bör uppflyttas i professorernas klass. Då all undervisning i ornamentsritning samt därjämte inom fackskolorna M, S, V och K¹⁾ undervisningen i husbyggnadslära blir fullständigt hänvisad till denna lärare, bör hans ämne kallas 'byggnadslära och ornamentsritning'. — Styrelsen erinrar därjämte om kommitténs förslag, att den förutvarande lektorn, numera professor i »byggnadslära och ornamentsritning» skulle vara professor i »husbyggnadslära» och att i stället för den nuvarande andra lärarplatsen i »byggnadslära» skulle upprättas en ny professur i »byggnadslära och ornamentsritning».

För egen del anför styrelsen härefter:

»Den nuvarande lärarens i byggnadslära undervisning omfattar uti *högre* afdelningen i byggnadslära 10 veckotimmar och i ornamentsritning 2 veckotimmar samt uti *lägre* afdelningen 6 veckotimmar eller inalles 18 timmar. Såväl enligt 1906 års kommittés förslag som enligt styrelsens nu föreliggande förslag skulle all tjänstgöring för denne lärare i lägre afdelningen upphöra och undervisning af motsvarande antal veckotimmar tilläggas honom i den högre afdelningen i sammanhang med platsens förvandling till professur på grund af den mera maktpåliggande tjänstgöring, som uppdrages åt honom.

Styrelsen anser sig böra nämna, att sagda lärarbefattnings förvandling till professur är motiverad oberoende af tillkomsten af en fjärde årskurs men blir än behöfligare, då en sådan tillkommer, äfvensom att förvandlingen underlättas därigenom, att lärarbefattningen för närvarande innehafves af en synnerligen framstående fackman, som är väl kompetent att sköta en blifvande professur.

¹⁾ M = mekaniska fackskolan; S = skeppsbyggerifackskolan; V = fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst; K = kemiska fackskolan.

Genom införande af en frivillig fjärde årskurs tillkommer enligt styrelsens ofvan anförda arbetsordning endast ett fåtal veckotimmars undervisning i byggnadslära och ornamentsritning, men då dessa måste fördelas på de båda nyssnämnda lärarna, måste en ytterligare förskjutning äga rum i deras undervisning, så att icke blott de nyss nämnda 6 veckotimmarnas undervisning i byggnadslära i *lägre* afdelningen utan ytterligare 4 veckotimmars undervisning i byggnadslära inom fackafdelningarna E¹⁾, K och S måste tagas från den nuvarande andra läraren i byggnadslära. Dessa 10 timmars undervisning har styrelsen föreställt sig lämpligen böra bestridas af en speciallärare, hvars aflöning borde upptagas på extra stat i afvaktan på det beslut, Riksdagen kan komma att fatta beträffande institutets lägre afdelning med anledning af det yttrande, som kommer att afgifvas af den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande. Aflöningen för denne lärare föreslår styrelsen till 2,000 kr.

Enligt det sålunda framlagda förslaget skulle timfördelningen mellan de tre lärarna, som undervisa i byggnadslära och ornamentsritning, blifva följande:

	Föreläsningar.	Öfningar.	Summa.
Professorn i husbyggnadslära.....	8	9	17
d:o i byggnadslära och ornamentsritning	9	10	19
Läraren i byggnadslära.....	4	6	10

För fullgörande af den ofvan föreslagna arbetsplanen erfordras dessutom undervisning uti de nya läroämnena betongbyggnad, sanitetsväsen och stadsplanekunst samt en särskild lärare i modellering. I betraktande af det jämförelsevis obetydliga timantal, dessa läroämnen upptaga, måste aflöningen sättas så lågt, att denna undervisning för dem, som bestrida undervisningen i dessa ämnen, icke kan blifva annat än en biinkomst, och då å andra sidan stor vikt ligger på att till lärare i dessa ämnen kunna vinnas de skickligaste specialisterna på platsen, bland hvilka med all säkerhet torde finnas personer, anställda i statens eller kommunens tjänst, anser styrelsen mindre lämpligt att för dessa ämnen i staten upptaga särskilda speciallärarplatser, hvilka enligt statsmakternas vanliga beslut ej skulle låta förena sig med platser, uppförda på nämnda stater. Styrelsen har därför upptagit de erforderliga arfvodena i staten under den form, att anslagen vore afsedda för bestridande af undervisningen i de nämnda ämnena och på detta sätt större frihet skulle beredas för anställande af lämpliga lärare, hvarvid dock styrelsen ej är blind för, att den olägenheten uppstår, att deras anställande blir lösare, än hvad annars skulle varit fallet. Såsom lämpliga belopp har styrelsen upptagit för läroämnet betongbyggnad 900 kronor, för sanitetslära och stadsplanekunst 500 kronor hvardera och för modellering 600 kronor.

Styrelsen sammanfattar sina ofvan gjorda uttalanden så,

att styrelsen förordar införandet af en fjärde frivillig årskurs inom institutets husbyggnadsfack, efter hvars genomgång elev från Chalmerska institutet skulle äga direkt tillträde till konsthögskolan,

och hemställer i underdånighet, att med anledning häraf Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att

dels den nuvarande andra-lärar-platsen i 'byggnadslära' förvandlas till en professur i 'byggnadslära och ornamentsritning' med ändring af den nuvarande professuren i 'byggnadskonst²⁾ och ornamentsritning' till professur i 'husbyggnadslära',

¹⁾ E = elektrotekniska fackskolan.

²⁾ Skall här lika som på åtskilliga ställen i det följande vara »byggnadslära».

<i>dels</i> på institutets ordinarie stat uppföras följande anslag:			
för bestridande af undervisning i betongbyggnad	kronor	900:—	
» » » » » sanitetsväsen	»	500:—	
» » » » » stadsplanekontst.....	»	500:—	
» » » » » modellering.....	»	600:—	
			eller inalles kronor 2,500:—
<i>dels</i> på extra stat upptages			
en lärarplats i byggnadslära med lön af	kronor	2,000:—	»

Öfver denna framställning infordrades underdånigt utlåtande från styrelsen för tekniska högskolan, hvilken i skrifvelse den 22 november 1911 afgaf sådant, åtföljdt af ett den 15 november 1911 dagteckadt yttrande från lärarkollegiet vid högskolan.

På de skäl, som i lärarkollegiets yttrande anfördes, och med framhållande dessutom, att någon undervisning i speciellt den svenska byggnadskonstens historia, sådan den komme att från och med läsåret 1912—1913 anordnas vid tekniska högskolan, icke syntes ingå i det föreslagna programmet för undervisningen vid Chalmers tekniska läroanstalt, uttalade styrelsen i sin nämnda skrifvelse, att nyssberörda program *icke* vore tillfyllest för att meddela de från läroanstalten till konsthögskolan gående eleverna en utbildning, som kunde ungefärligen jämföras med de från tekniska högskolans arkitekturfackskola afgående elevernas utbildning.

Då högskolans styrelse hänför sig till lärarkollegiets yttrande, ber jag att få här omförmåla innehållet af detsamma.

Lärarkollegiet, som stöder sig på ett uttalande af en af detsamma tillsatt kommitté, erinrar först, att genom 1911 års Riksdags godkännande af den på de sakkunnigas förslag byggda nådiga propositionen angående ordnandet af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan numera fastslagits, att 4-årig kurs vid tekniska högskolan berättigade till inträde vid konsthögskolan och att elever från Chalmers tekniska läroanstalt under nuvarande organisationsform måste genomgå den fjärde årskursen vid tekniska högskolan för att vinna inträde vid konsthögskolan.

Afsikten med den nu ifrågasatta fjärde årskursen vid Chalmerska läroanstalten vore således tydligen att så vidt möjligt åstadkomma en undervisning för arkitektelever vid nämnda läroanstalt, hvilken skulle gifva dem en med tekniska högskolans elevers likartad och likvärdig förberedelse för studiearbetet vid konsthögskolan, utan att de behöfde söka denna förberedelse vid tekniska högskolan.

Önskvärdheten af denna likartade och likvärdiga förberedelse hade med styrka framhållits äfven inom Riksdagen. I af Riksdagen gjorda uttalanden låge tydligen utsagdt, att ändamålet med den fjärde årskursen vore att i såväl tekniskt som konstnärligt afseende bibringa eleverna från Chalmers tekniska läroanstalt ungefär samma kunskapsmått, som tekniska högskolans elever besatte vid inträdet i konsthögskolan.

»Huru denna uppgift», fortsätter högskolans lärarkollegium, »kan lösas med 'i möjligaste mån samtidig undervisning' för tredje och fjärde årskurserna framgår icke af styrelsens skrifvelse, ej heller af det bifogade förslaget till 'arbetsordning för byggnadsfacket vid Chalmers tekniska läroanstalt'. Framställda förfrågningar hafva ej heller ledt till klar-

görande häraf eller till upplysning om den skillnad, som synes oss förefinnas mellan det i styrelsens skrivelse upptagna antalet föreläsningar af de båda föreslagna professorerna i 'husbyggnadslära' och i 'byggnadslära och ornamentsritning' (17 st.) och de i arbetsordningen upptagna, som äfven med tillägg af de för byggnadskonstens historia upptagna icke synas uppgå till mer än 13 under höstterminen och 13 under vårterminen eller, om materiallära medräknas, till 15 under höstterminen och 13 under vårterminen.

Det förslag till åstadkommande af denna likartade och likvärdiga undervisning, som styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt med utgångspunkt från 1906 års kungl. kommittés betänkande uppgjort, synes oss heller icke utgöra någon fullständig lösning af uppgiften. Förslaget innebär ändring af den nuvarande professuren i 'byggnadskonst och ornamentsritning' till en professur i 'husbyggnadslära' och samtidigt härmed en ändring af nuvarande andra-läraryrket i 'byggnadslära' till en ny professur i 'byggnadslära och ornamentsritning' samt tillkomsten af ytterligare en speciallärarplats i 'byggnadslära'. Vidare skulle tillsättas speciallärare i 'betongbyggnad', 'sanitetsväsen', 'stadsplanekunst' och 'modellering'.

Läroanstalten skulle sålunda disponera icke mindre än tre lärare i husbyggnads- och byggnadslära.

I saknad af uppgjorda program för den af dessa tre lärare meddelade undervisningen är det icke lätt att göra sig ett begrepp om dels i hvad mån de båda professorerna i husbyggnadslära och byggnadslära behandla olika delar af ämnet, dels i hvilken utsträckning undervisningen skulle komma att motsvara tekniska högskolans.

Inhämtade upplysningar gifva emellertid vid handen, att professorn i 'husbyggnadslära' skulle meddela undervisning i såväl arkitektur som byggnadsteknik, materiallära i sammanhang med materialprofningen och äfven till någon del beskrifvande maskinlära, där arbetsmaskiner, kranar, pålmaskiner, pumpar m. m. skulle behandlas vid sidan om värmeledningspannor o. d.

Angående den undervisning, som skulle bestridas af professorn i 'byggnadslära och ornamentsritning', har ingen annan upplysning meddelats än den, som framgår af namnet, men torde med ledning af det ofvan meddelade kunna dragas den slutsats, att med byggnadslära i detta fall menas samma ämne, som vid tekniska högskolan benämnes 'husbyggnadslära', d. v. s. i hufvudsak den praktiska byggnadsläran. Med hvilken af dessa båda professorer den i arbetsordningen upptagna undervisningen i byggnadskonstens historia skall följa framgår ej heller af handlingarna, men enligt 1911 års riksdagsbeslut tillkommer denna undervisning den nuvarande professuren i 'husbyggnadskonst och ornamentsritning', således vid omorganisationen sannolikt professuren i 'husbyggnadslära'.

De båda professorerna i 'husbyggnadslära' samt 'byggnadslära och ornamentsritning' skulle således väsentligen motsvara de vid tekniska högskolan inrättade tre professorerna i 'husbyggnadslära', 'byggnadsteknik' och 'arkitektur' samt speciallärarplatserna i 'ornamentik', 'byggnadskonstens historia' och delvis i 'byggnadshygien'.

Det torde ligga i öppen dag, dels att uppehållet af en högskolemässig, med tekniska högskolans likvärdig undervisning i ett så stort antal ämnen torde komma att åläggas vederbörande lärare en orimlig arbetsbörda, dels att det i framtiden torde visa sig omöjligt att erhålla lärare med högskolemässig kompetens i så heterogena ämnen som i ena professuren arkitektur, beskrifvande maskinlära, byggnadsteknik, byggnadskonstens historia och byggnadshygien samt i andra professuren byggnadslära och ornamentsritning.

Äfven om en lycklig tillfällighet — såsom styrelsen för Chalmers tekniska läro-

anstalt antyder — gör det möjligt för de nuvarande innehafvarna af lärarplatserna att uppehålla undervisningen i så vidt skilda ämnen, torde en dylik tillfällighet icke böra läggas till grund för en omorganisation af för framtiden så betydelsefullt slag.

Ej heller synes oss den föreslagna utbrytningen af ämnet betongbyggnad till speciallärarplats ägnad att afhjälpa ofvan angifna organisatoriska brister. Ämnet torde med större skäl böra såsom vid tekniska högskolan läsas i sammanhang dels med husbyggnadsläran, dels med byggnadstekniken och byggnadsstatiken. I hvarje fall torde det icke vara lämpligt att för framtiden fastläsa denna utbrytning genom att för densamma inrätta en ordinarie lärarplats. Lämpligare vore det då att härför anslå ett arvode för en speciallärare å extra ordinarie stat.

Af det ofvan sagda framgår, att den nu föreslagna organisationen icke motsvarar det af riksdagsutskottet uttalade villkoret, nämligen 'att lärjungar från båda de högre tekniska läroanstalterna vid inträdet i konsthögskolan måste stå på ungefär samma kunskapsnivå'.

Vi hafva därför ansett oss böra närmare angifva, huru vi tänkt oss, att ett mera likartadt resultat skulle kunna uppnås.

Skall professorn i 'husbyggnadslära' gifva den undervisning i den arkitektoniska konstens praktik och teori, som motsvarar professuren i arkitektur vid tekniska högskolan, vore lämpligare bibehålla den nuvarande benämningen 'byggnadskonst' eller utbyta den mot den vid tekniska högskolan använda: arkitektur, och med denna professur förena den närliggande undervisningen i 'byggnadskonstens historia', såvida ej såsom vid tekniska högskolan kan härtill vinnas en speciallärare med ett något fylligare föreläsningssantal (enligt arbetsordningen 2 i veckan mot 3 vid tekniska högskolan).

Skall professorn i 'byggnadslära' meddela den undervisning i praktisk byggnadskonst, som motsvarar professuren i husbyggnadslära vid tekniska högskolan, hafva vi redan påpekat det oegentliga i att därmed förena 'ornamentsritning', hvilket namn för öfrigt ger ett falskt begrepp om ämnets innebörd, som ju bör innesluta undervisning i ornamentala komposition och därför i likhet med tekniska högskolans motsvarande ämne benämnas ornamentik samt lämpligast ledas af en speciallärare.

1906 års kungl. kommitté motiverade sitt förslag om andra-lärarens i byggnadslära uppflyttande till professor därmed, att 'all undervisning i ornamentsritning samt därjämte inom fackskolorna M, S, V och K undervisningen i husbyggnadslära blir fullständigt lämnad till dessa lärare'.

Vi hafva ansett, att om undervisningen i 'ornamentsritning' fränskildes den föreslagna professuren i byggnadslära och förlades till en särskild lärare, professuren i byggnadslära i stället bör öfvertaga de 4 timmars undervisning i fackskolorna E, K, S, hvarför enligt styrelsens förslag skulle anställas ytterligare en lärare i byggnadslära, hvilken således blir obeförlig.

En ny lärare torde däremot behövas för att öfvertaga undervisningen i specialiserad byggnadsteknik, hvari då äfven skulle ingå dithörande delar af det af styrelsen föreslagna ämnet betongbyggnad samt eventuellt af den enligt meddelade upplysningar till den föreslagna professuren i 'husbyggnadslära' räknade undervisningen i materiallära och beskrifvande maskinlära m. m.

Ämnet 'sanitetsväsen' torde i stället böra såsom vid tekniska högskolan benämnas 'byggnadshygien' och dit förläggas äfven den tillämpade värmeläran, som enligt meddelade upplysningar annars synes komma att belasta professuren i 'husbyggnadslära' (arkitektur).

Ämnet stadsplanekonst torde såsom vid tekniska högskolan böra benämnas stadsanläggningskonst.

Enligt detta förslag skulle således erfordras:

- 1 professor i arkitektur (motsvarande nuvarande professuren i 'byggnadskonst och ornamentsritning' vid Chalmers tekniska läroanstalt och professuren i arkitektur vid tekniska högskolan); till denna professur kan för närvarande läggas den närliggande undervisningen i byggnadskonstens historia;
- 1 professur i husbyggnadslära (motsvarande samma ämne vid tekniska högskolan); till denna professur kan af ekonomiska skäl läggas den undervisning för fackskolorna E, K och S, som enligt styrelsens förslag skulle bestridas af en speciallärare;
- 1 lärarplats i byggnadsteknik (motsvarande professuren i byggnadsteknik vid tekniska högskolan);
- 1 lärarplats i ornamentik;
- 1 » » byggnadshygien;
- 1 » » stadsanläggningskonst;
- 1 » » modellering.

Med en omorganisation enligt detta förslag och på fyra årskurser torde husbyggnadsfackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt kunna meddela en undervisning, som ej allt för mycket afviker från den vid tekniska högskolan meddelade och i följd däraf tillåter eleverna att öfvergå direkt till konsthögskolan utan det nu stadgade fjärde året vid tekniska högskolan.

Ej heller torde den af oss föreslagna organisationen behöfva medföra en ökning af de beräknade kostnaderna annat än hvad beträffar lärarplatsen i byggnadsteknik, för hvilken det beräknade arvodet för ämnet betongbyggnad måste ökas.»

Sedan styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt härefter erhållit nådig befallning att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad från tekniska högskolans sida i ärendet anförts, afgaf styrelsen sådant utlåtande den 8 december 1911 och fogade därvid ett från läroanstaltens lärarråd infordradt, den 4 december 1911 afgifvet yttrande af följande lydelse:

»I styrelsens för Chalmers tekniska läroanstalt underdåniga skrifvelse den 30 september 1911 angående inrättande inom institutets husbyggnadsfackskola af en fjärde frivillig årskurs har styrelsen uttalat sig för införande af en dylik årskurs, efter hvars genomgång elev från institutet skulle äga direkt tillträde till konsthögskolan. För att motivera detta sitt uttalande och uppvisa, huru styrelsen tänkt sig genomförandet af förslaget, har styrelsen dels till Kungl. Maj:t öfverlämnat förslag till arbetsordning för institutets byggnadsfack och dels redogjort för de anslagskraf, som skulle visa sig behöfliga vid förslagets genomförande, hvarvid styrelsen sökt använda förut befintliga lärarkrafter, så långt förhållandena det medgäfvö.

Sedan styrelsens ofvannämnda skrifvelse remitterats till tekniska högskolans styrelse för yttrande, har denna den 22 november 1911 afgifvit sådant med bifogande af ett utlåtande från högskolans lärarkollegium. Högskolan har därvid sökt att ur det uppgjorda programmet för undervisningen och institutets framlagda anslagskraf konstruera upp planen för de olika lärarnas undervisning och därvid såsom naturligt i väsentliga delar råkat ut för missförstånd. Dess lärarkollegium säger sig i saknad af uppgjorda program för lärarnas undervisningsskyldighet hafva framställt 'förfrågningar' och 'inhämtat upplysningar' samt har af dessa upplysningar dragit slut-

satser. Hvarifrån dessa upplysningar erhållits och förfrågningarna besvarats, nämnes ej i högskolans skrivelse, men önskvärdt hade varit, att upplysningarna inhämtats från Chalmerska institutet själf, så att de ej blifvit så vilseledande, som nu är fallet.

Mot det uppgjorda förslaget till arbetsordning för de olika årskurserna göres först af högskolans lärarkollegium den anmärkning, att det ej af styrelsens skrivelse framginge, huru den i *möjligaste mån samtidiga undervisningen* i tredje och fjärde årskurserna vore ordnad. Enligt den uppgjorda arbetsordningen består denna undervisning däri, att ritundervisningen i byggnadslära för båda årskurserna lägges till samma tider och under samma lärare och att samma anordning vidtages beträffande ornamentsritning. Anordningen möter icke någon som helst svårighet och måste äfven förutsättas med det af tekniska högskolan uppgjorda förslaget till lärarkrafter. En icke oväsentlig besparing åstadkommes på detta sätt. Med afseende på föreläsningarna ligger det åter i sakens natur, att samtidig undervisning ej kan åstadkommas, då de röra sig på olika områden och plan.

Det hufvudsakliga missförstånd, hvarpå högskolans kritik hvilat, består uti dess uppfattning af de båda professorernas uti byggnadslära undervisningsområde. — Högskolans lärarkollegium yttrar:

'Inhämtade upplysningar gifva emellertid vid handen, att professorn i 'husbyggnadslära' skulle meddela undervisning i såväl arkitektur som byggnadsteknik, materiallära i sammanhang med materialprofningen och äfven till någon del beskrifvande maskinlära, där arbetsmaskiner, kranar, pålmaskiner, pumpar m. m. skulle behandlas vid sidan om värmeledningspannor o. d.'

På ett hart när obegripligt sätt har här ifrågasatts, att inom en professors undervisning skulle inbegripas ämnen, så heterogena, att de i själfva verket vid institutet behandlas af tre skilda facklärare. Sålunda lämnas enligt den uppgjorda arbetsordningen undervisning i materiallära med profningar redan i andra årskursen och uti beskrifvande maskinlära i tredje årskursen med åtta timmar i veckan af en af professorerna i maskinlära, hvarvid särskildt bör anmärkas, att i sistnämnda undervisning inbegripes redogörelse för en del inom byggnadsindustrien använda maskiner och maskinella anordningar, beträffande hvilka undervisning vid tekniska högskolan lär lämnas af läraren i byggnadsteknik.

Enligt den af styrelsen för Chalmerska institutet inlämnade arbetsplanen för byggnadsfacket skulle de föreläsningar, som tillkomma institutets båda arkitektutbildande professorer, fördelas så, att

professorn i 'byggnadslära och ornamentsritning' skulle behandla: dels materiallära, dels byggnadskonstruktioner (träbyggnad, naturstens- och tegelkonstruktioner, hvalf), medan

professorn i 'husbyggnadslära' skulle behandla grundläggning, konstruktioner i järn, glas m. m., speciella anordningar med afseende på hållbarhet, komfort, sundhet o. s. v. samt i allmänhet den arkitektoniska konstens praktik och teori äfvensom byggnadskonstens historia, i hvilken speciellt svenska byggnadskonstens historia jämte redogörelse för svenska byggnadssätt i trä och sten inbegripas.

Mot arbetsfördelningen mellan de båda professorerna beträffande öfningar synes ej någon annan anmärkning göras af lärarkollegiet vid tekniska högskolan, än att undervisningen i ornamentsritning skulle enligt Chalmerska institutets förslag förläggas under professorn i 'byggnadslära och ornamentsritning', under det högskolan härför önskade en särskild speciallärare. I viss mån har institutets förslag motiverats af önskan att iakttaga så stor sparsamhet som möjligt, men icke blott detta. Institutet

har afsett, att undervisningen i ornamentsritning skulle förbindas med föreläsningsskyldighet i formlära, och föreställt sig, att på det nu föreslagna sättet säkrare garanti skulle vinnas att erhålla härför fullt kompetent lärarkraft.

Mot den af tekniska högskolans styrelse förordade anordningen att afskilja ämnet ornamentik på särskild lärare, mot hvilken anordning eljest och isynnerhet i hufvudstaden intet skulle vara att invända, talar för Chalmerska institutets vidkommande den omständigheten, att det i Göteborg liksom i hvarje stad utanför hufvudstaden troligtvis blir lättare att för professuren i 'byggnadslära och ornamentsritning' med de bättre löneförmåner, denna befattning medför, vinna en byggnadstekniskt bildad man, som på samma gång har konstnärlig utbildning och som äfven behärskar ornamentiken, än det blir att för ett jämförelsevis så litet ämne som ornamentik ensamt finna en fullt kompetent person. Tillfälle till urval på platsen är ju i städer utanför hufvudstaden jämförelsevis knappt, och det blir måhända svårt att förmå en fullt konstnärligt utbildad ornamentist att för en liten befattnings skull hitflytta från annan ort.

Emellertid vill lärarrådet ej bestrida, att en sådan anordning som den af tekniska högskolan föreslagna med en särskild speciallärare i ornamentsritning äfven är antaglig, om den ock kräver något högre anslag för sitt genomförande.

Beträffande den af institutet föreslagna lärarbefattningen i betongbyggnad, mot hvilken särställning tekniska högskolans lärarkollegium gör invändning på grund af ämnets samhörighet med husbyggnadsläran, byggnadstekniken och byggnadsstatiken, vilja vi blott påpeka, att detta ämne, som i nutida byggnadsväsen spelar en så viktig roll, vid vissa utländska tekniska högskolor, t. ex. i Danzig, föranledt upprättande af särskilda professurer. Med införaudet i Chalmerska institutets läroplan af en modernt och fackmässigt skolad lärarkraft på detta område tänker sig Chalmerska institutet tillföra byggnadsfackutbildningen en önskvärd förmån, som också skulle komma väg- och vattenbyggnadsfacket till godo.

Då sålunda enligt lärarrådets uppfattning stor vikt ligger på att för detta ämne få disponera en framstående lärarkraft, anser sig lärarrådet böra erinra om hvad styrelsen i sin underdåniga skrifvelse framhållit med afseende på dylika specialämnena. Antingen böra de hänföras till en professur, hvars jämförelsevis goda aflöning kan locka kompetent person att åtaga sig undervisningen, eller ock böra de omfatta ett fåtal undervisningstimmar, så att man kan hoppas för ett jämförelsevis lågt arfvode få någon specialist på platsen att som en bisyssla sköta undervisningen. I Göteborg med dess stora byggnadsföretag och allmänna arbeten torde lämpliga sökande till en sådan mindre lärarplats ej saknas. Lärarrådet anser därför fortfarande mycket önskligt, att den ifrågavarande lärarbefattningen i betongbyggnad ej sammanslås med någon annan.

Tekniska högskolans styrelse har gjort genomgående invändning mot de i Chalmerska institutets framställning använda benämningarna på läroämnena och önskar till vinnande af större likhet och jämförbarhet med hvad som är i bruk på tekniska högskolan få ämnet sanitetsväsen (jämför den brukliga benämningen sanitetsingenjör!) utbytt mot *byggnadshygien*, stadsplanekonst förändradt till *stadsanläggningskonst*, ornamentsritning till *ornamentik*, liksom att få namnet husbyggnadslära utbytt mot *arkitektur* och byggnadslära mot *husbyggnadslära*.

Mot namnförändringar i sagda riktning anser sig lärarrådet ej böra göra någon bestämd invändning, om icke möjligen att den nuvarande professorsbefattningen vid Chalmerska institutet i Riksdagens anslagsbeslut och i Kungl. Maj:ts utnämning bär namnet husbyggnadslära, analogt med vattenbyggnadslära, brobyggnadslära o. s. v.

Namnförändringarna medföra onekligen den fördelen, att då byggnadsfackets lärarbefattningar äro afsedda att i möjligaste mån motsvara de för tekniska högskolan inrättade, de bidra till att uppehålla jämförbarheten af undervisningen inom husbyggnadsfacket vid de båda läroverken. Lärarrådet anser sig därför kunna biträda förslaget i fråga.

Den tredje lärarbefattningen i byggnadslära, såsom den upptages i Chalmerska institutets skrivelse, motsvarar i första rummet den del af den nuvarande lärarens i samma ämne undervisning, som faller inom institutets *lägre* afdelning, och skulle inom den högre afdelningen endast omfatta 4 timmars undervisning i E_2 , K_2 och S_2 . Därest i öfverensstämmelse med tekniska högskolans förslag en särskild speciallärare i ornamentsritning anställdes, skulle naturligtvis de sistnämnda fyra timmarnas undervisning uppdragas åt den ena professorn och tjänstgöringen för den nyssnämnda tredje lärarbefattningen i byggnadslära förläggas uteslutande till institutets lägre afdelning. — Hans aflöning kunde då något minskas och förslagsvis sättas till 1,500 kronor.

Timfördelningen för de tre ifrågakvarande lärarplatserna i byggnadslära blir sålunda följande:

Professorn i *arkitektur* (alias husbyggnadslära):

arkitektur (husbyggnadslära), 3:e årskursen — 4 föreläsningar,
 » » » , 4:e » — 2 »
 » » » , 3:e och 4:e årskursen — 9 öfningstimmar,
 byggnadskonstens historia, 4:e årskursen — 2 föreläsningar,
 eller inalles 17 timmar, hvaraf 8 föreläsningar.

Professorn i *husbyggnadslära* (alias byggnadslära och ornamentsritning):

husbyggnadslära, 2:a årskursen, — 3 föreläsningar,
 » » » , parallellkurs — 2 »
 » » » , — 6 öfningstimmar,
 byggnadskonstens historia (formlära), 3:e årskursen — 2 föreläsningar,
 frihandsteckning, 2:a årskursen — 2 öfningstimmar,
 ornamentik (alias ornamentsritning), 3:e och 4:e årskursen — 4 öfningstimmar,
 eller inalles 19 timmar, hvaraf 7 föreläsningar (fördelningen mellan föreläsningar och öfningar har felaktigt upptagits i styrelsens underdåniga skrivelse den 30 september 1911 till 9 föreläsningar och 10 föreläsningstimmar). Därest undervisningen i ornamentik förlägges till en speciallärare och i dess ställe hela undervisningen i byggnadslära inom andra årskursens samtliga fackskolor uppdrages åt den ifrågakvarande professorn, blir omfånget af denna undervisning i hufvudsak densamma.

För den nye läraren, som skulle uppehålla undervisningen i byggnadslära inom institutets *lägre* afdelning, skulle undervisningen omfatta 6 timmar, hvaraf 2 föreläsningar.

Om man bortser från ändringarna uti de olika läroämnenas namn, torde af det ofvan anförda framgå, att någon väsentlig olikhet mellan det af styrelsen i dess underdåniga skrivelse den 30 september 1911 framlagda förslaget till arbetsordning och tekniska högskolans förslag den 15 november samma år ej förefinnes. Af rent missförstånd och utan grund af uppgifter i styrelsens skrivelse har tekniska högskolan, därtill föranledd af upplysningar, hvilkas källa ej är känd på Chalmerska institutet, antagit, att till de två lärarnas i byggnadslära undervisning skulle vara förlagd åtskillig olikartad

undervisning, som är afsedd att bestridas af andra redan befintliga lärarkrafter vid institutet. Lärarrådet har ej anledning att antaga någon meningsskiljaktighet af principiell natur mellan detsamma och högskolans lärarkollegium med afseende på här föreliggande fråga.

Bortsett från namnfrågan, som lärarrådet anser böra lösas i öfverensstämmelse med tekniska högskolans förslag, förefinnas endast två punkter, där högskolans förslag till erforderliga lärarkrafter avviker från Chalmerska institutets. Den ena består uti anställandet af en särskild speciallärare i ornamentik, hvarigenom all undervisning i byggnadslära i institutets högre afdelning skulle uppdragas åt de båda professorerna i nämnda ämnen. Högskolans förslag kräver något större statsanslag men lämnar icke någon garanti, att resultatet blefve bättre. — Lärarrådet lutar åt den åsikten, att bättre lärarkrafter skulle erhållas med den af detsamma förordade ämnesfördelningen mellan de olika lärarna, och har därför icke anledning att frångå institutets tidigare förslag.

Därest högskolans förslag vinner bifall, torde arfvodet för läraren i ornamentik böra sättas till 1,200 kronor och samtidigt en minskning i den föreslagna lärarens i byggnadslära aföning kunna vidtagas från 2,000 kronor till 1,500 kronor.

Den andra afvikelsen, som högskolans förslag företer från institutets, är vidgandet af lärarens i betongbyggnad undervisning till att omfatta andra till den specialiserade byggnadstekniken hörande ämnen och ökandet af hans aföning i proportion härtill. Som lärarrådet här ofvan visat, att högskolan förbisett, att undervisning i en del af dessa ämnen lämnas af redan nu befintliga lärare vid institutet och att möjligheten att erhålla en framstående lärare i det viktiga ämnet betongbyggnad skulle nämnvärdt minskas, om det sammanslås med andra ämnen, får lärarrådet uttala sig mot en sådan utvidgning.

Lärarrådet skulle hellre se, att, därest behof däraf komme att visa sig, anslag kunde beredas för anordnande i något fylligare omfattning af längre eller kortare specialkurser inom byggnadsteknikens områden, kurser som skulle gifvas af olika fackmän, i den mån lämpliga kursgifvare stode till buds.

Att, som lärarkollegiet vid tekniska högskolan ifrågasätter, anslaget till speciallärare i betongbyggnad skulle sättas på extra stat, torde vara så mycket mindre lämpligt, som behofvet af en dylik lärare ingalunda är af öfvergående art, utan med all säkerhet för hvarje år kommer att göra sig alltmer gällande. Hufvudsaken torde vara, att anslaget gifves form af arvode i öfverensstämmelse med Chalmerska institutets förslag.»

I styrelsens för Chalmers tekniska läroanstalt nyss omförmälda yttrande den 8 december 1911 anföres hufvudsakligen:

I likhet med lärarrådet ansåge styrelsen, att med undantag af läroämnenas olika benämningar, någon väsentlig olikhet mellan styrelsens underdåniga förslag den 30 september 1911 och tekniska högskolans lärarkollegiums den 15 november 1911 icke funnes; och då, såsom af lärarkollegiets vid Chalmerska läroanstalten skriftelse framginge, professorn i »husbyggnadslära» äfven skulle undervisa speciellt i den svenska byggnadskonstens historia, syntes det af tekniska högskolans styrelse gjorda krafvet på sådan undervisning vara uppfyllt. Däremot torde de föreslagna förändringarna af läroämnenas namn kunna medföra vissa fördelar, hvarför styrelsen ville biträda förslaget därom.

Styrelsen ville därför, under hänvisning till hvad lärarrådet i öfrigt anfört och

under förordande af att en fjärde frivillig årskurs infördes inom läroanstaltens husbyggnadsfack, efter hvars genomgång elev från läroanstalten skulle äga direkt tillträde till konsthögskolan, i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att

dels den nuvarande andra lärarplatsen i »byggnadslära» förvandlas till en professur i »husbyggnadslära» med ändring af den nuvarande professuren i »byggnadskonst och ornamentsritning» till professur i »arkitektur»,

dels på institutets ordinarie stat uppföras följande anslag:

för bestridande af undervisning i betongbyggnad	kronor 900
» » » » » byggnadshygien	» 500
» » » » » stadsanläggningskonst	» 500
» » » » » modellering	» 600
	<hr/>
	Summa kronor 2,500

dels på extra stat upptoges
en lärarplats i byggnadslära kronor 2,000.

Slutligen har akademien för de fria konsterna den 27 januari 1912 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i ärendet.

Akademien har därvid såsom sin mening uttalat, att för ett rationellt ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan det vore af högsta vikt, att eleverna vid inträdet i skolan innehade samma kunskapsmått, och detta hade blifvit så mycket nödvändigare, sedan undervisningen vid konsthögskolan koncentrerats på två år. I enlighet härmed funne akademien, att goda skäl talade för antagandet af de jämkningar i det af Chalmerska läroanstaltens styrelse uppgjorda programmet för undervisningen, som föreslagits af tekniska högskolans lärarråd, hvarigenom större likformighet vunnes i den förberedande undervisningen. Akademien ville därför ansluta sig till den åsikten, att undervisningen i ornamentik borde handhafvas af en särskild lärare och att det ytterst viktiga ämnet byggnadsteknik, sådant detta måste på fullt högskolemässigt sätt meddelas åt arkitekteleverna, äfvenledes i hela sin utsträckning samlades på en hand och icke meddelades af flera olika lärare.

Till sist ville akademien betona nödvändigheten af att undervisning i den svenska byggnadskonstens historia inginge i programmet, hvilket tillvidare syntes kunna ske på af Chalmerska läroanstaltens styrelse senast föreslaget sätt.

När jag den 13 januari 1912 för Kungl. Maj:t anmälde ärendena rörande regleringen för år 1913 af åttonde hufvudtitelns ordinarie stat och de till samma hufvudtitel hänförliga extra anslagsbehofven, var den fråga, hvarmed jag nu sysselsätter mig, ej i det skick, att jag kunde framlägga densamma till Kungl. Maj:ts slutliga pröfning. Jag inskränkte mig därför då till att hemställa dels under punkt 45, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i afbidan på nådig proposition i fråga om anslag för upprättande af en frivillig fjärde årskurs vid husbyggnadsfackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt, beräkna en höjning af staten för den-

Departementschefen.

samma med förslagsvis 5,900 kronor, dels under punkt 149, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en lärare i byggnadslära vid anstalten på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 2,000 kronor.

Då ärendet nu föreligger i utredt skick, har jag återupptagit det-samma för att framlägga det till afgörande.

Hufvudfrågan i detta ärende gäller den af Riksdagen med intresse upptagna tanken på att möjlighet bör beredas elever från Chalmers tekniska läroanstalts husbyggnadsfackskola att direkt öfvergå till fortsättningskursen vid konsthögskolan, utan att förut hafva passerat fjärde årskursen vid tekniska högskolans fackskola för arkitektur. Den af Riksdagen uttryckligt angifna förutsättningen härför var inrättandet af en frivillig fjärde årskurs vid Chalmerska läroanstalten, och det är väsentligen för dennas inrättande, som de nu ifrågasatta anslagskrafven gjorts gällande.

I afseende å möjligheten i och för sig till direkt öfvergång, under vissa förutsättningar, från Chalmerska läroanstalten till konsthögskolan hafva inga principiella invändningar framställts. Vid ett första betraktande af i ärendet afgifna utlåtanden och yttranden synas visserligen i detaljerna ej oväsentliga meningsskiljaktigheter föreligga, hvilka tilläfventyrs kunde tyckas göra det svårt att nu komma till ett tillfredsställande resultat. Meningsstridigheterna hafva dock i flera fall låtit sig utjämnas och synas i andra fall vara mera skenbara än verkliga samt delvis beroende på att förhållandena ej varit fullt utredda.

Under arkitektutbildningsfrågans tidigare skeden har det från vissa håll gjorts gällande, att chalmeristen, med hänsyn till de lägre inträdesfordringarna i Chalmerska läroanstaltens högre afdelning, i jämförelse med en elev från tekniska högskolan redan därigenom stode på ett lägre plan. Chalmeristen kunde därför svårligen, efter ett lika antal årskurser i byggnadsfackskola för honom och för en tekniska högskolans elev, nå upp till dennes kompetens vid inträdessökandet i konsthögskolan. Att en skillnad förefinnes har från Chalmerska läroanstaltens sida ej alldeles förnekats, men det har från detta håll gjorts gällande, att densamma ej vore af egentlig betydelse: den allmänna mogenheten ansågs i det hela vara lika. Ötvifvelaktigt är väl ock, att den skillnad, som kunde förutsättas äga rum mellan de båda läroanstalternas elever på grund af det uttryckliga uppställandet af strängare inträdesfordringar vid tekniska högskolan, ej med nödvändighet behöfver vara af väsentlig betydelse. Vissa uppgifter rörande de båda elevkategoriernas fortsatta studier vid konsthögskolan,

hvilka uppgifter återopats i förutnämnda motion, synas i berörda hänseende tala till förmån för chalmeristernas anspråk på likställighet.

Granskar man den läroplan, som af Chalmerska läroanstaltens styrelse föreslagits för läroanstaltens med en frivillig fjärde årskurs utvidgade husbyggnadsfackskola, förefaller det äfven, som om densamma tämligen väl skulle uthärda en jämförelse med motsvarande delar af den af sakkunniga uppgjorda läroplanen för tekniska högskolans och konsthögskolans arkitekturafdelningar, hvilken plan ligger till grund för den anordning af arkitekturundervisningen, som nu är fastslagen.

Sammanlagda antalet af de veckotimmar, som vid Chalmerska läroanstalten skulle anslås till *föreläsningar i (hus-)byggnadslära, byggnadsstatik och byggnadskonstens historia*, öfverensstämma ungefärligen med motsvarande ämnens timantal för *föreläsningar* vid tekniska högskolan; *öfningarna* i ämnet husbyggnadslära äro däremot visserligen flera vid tekniska högskolan (36 mot 24). Undervisningen i *materiallära och materialprofning* torde kunna anses få ungefärligen samma omfång vid de båda läroanstalterna, och detsamma synes kunna sägas om undervisningen i *ornamentik, byggnadshygien, stadsanläggningskonst, modellering och geodesi* — för tre af sistnämnda fem ämnen begagnar jag de af tekniska högskolans styrelse föreslagna ändrade benämningar, hvilka godtagits af vederbörande vid Chalmerska läroanstalten.

Till dessa mera väsentliga ämnen foga sig vissa biämnen. I den mån dessa vid Chalmers tekniska läroanstalt äro af annat innehåll och omfattning än vid tekniska högskolan, lärer detta bero på det olika behofvet af komplettering af förkunskaperna för chalmeristerna.

Det synes således vara anledning att förvänta, att den föreslagna läroplanen för husbyggnadsfackskolan vid Chalmers tekniska läroanstalt skall kunna gifva ett i det hela tillfredsställande resultat.

Att en ny professur behöfver upprättas vid läroanstalten har icke bestridts från något håll, och äfven jag finner denna professur vara af nöden för att undervisningen i husbyggnadsfackskolan vid läroanstalten må kunna höjas. Däremot hafva olika förslag framkommet angående lämpligaste benämningen såväl för denna nya professur som ock för den nuvarande professuren i »byggnadslära och ornamentsritning». Innebörden af dessa olika förslag torde tydligast framgå genom följande sammanställning:

Tjänstens art och benämning enligt

nuvarande ordning	Chalmerska skolans tidigare förslag	tekniska högskolans förslag	Chalmerska skolans senare förslag
andra-läro- befattning i <i>byggnadslära</i>	professur i <i>byggnadslära och ornamentsritning</i>	professur i <i>husbyggnadslära</i>	professur i <i>husbyggnadslära</i>
professur i <i>byggnadslära och ornamentsritning</i>	professur i <i>husbyggnadslära</i>	professur i <i>arkitektur</i>	professur i <i>arkitektur</i>

Såsom häraf synes hafva de skilda meningarna under ärendets behandling närmat sig hvarandra, så att man nu från olika sidor är enig därom, att den *nya* professur, som skulle uppstå genom ombildning af hittillsvarande andra-läro-befattningen i »byggnadslära», borde betecknas såsom professur i »husbyggnadslära» samt den hittills varande professuren i »byggnadslära och ornamensritning» såsom professur i »arkitektur». Nuvarande innehafvaren af sistnämnda befattning har ock i en till ecklesiastikdepartementet inkommen skrift förklarad sig ej hafva något att invända mot den ändrade benämningen på hans professur eller mot den förändring i undervisningsskyldighet, som däraf må följa.

Då ornamensritningen — eller ornamentiken — skulle afskiljas från den nyss omförmälda professuren, har Chalmerska läroanstaltens styrelse velat förlägga densamma till den nya professorsbefattningen, som skulle benämnas professur i »husbyggnadslära (och ornamensritning)». Detta har mött invändning från tekniska högskolans sida, därvid påyrkats att åt en särskild lärare borde uppdragas att undervisa i ornamentik. Afsikten härmed har varit att på de båda professorerna koncentrera undervisningen i husbyggnadslära och arkitektur inom den högre afdelningen af läroanstalten, och förslaget har understöds af akademien för de fria konsterna. Vederbörande vid Chalmerska läroanstalten hafva däremot, under återopande af särskildt i Göteborg rådande förhållanden beträffande tillgången på lämpliga lärarkrafter, uttalat tvifvelsmål om lämpligheten af denna anordning och rent af ifrågasatt, att den kunde medföra ett försvagande af lärarkrafterna. Dock har lärarrådet förklarad anordningen antaglig. Mig synes det önskvärdt, att undervis-

ningen i husbyggnadslära och arkitektur inom den högre afdelningen så mycket som lämpligen kan ske anförtros åt de båda professorerna, samtidigt med att dessas undervisning i hufvudsak begränsas till de till professorerna hörande, redan i sig vidtomfattande ämnesområdena. Och då en förstärkning af de lärarkrafter, som enligt Chalmerska läroanstaltens förslag skulle stå husbyggnadsfackskolan till buds, vid en jämförelse med motsvarande lärarkrafter vid tekniska högskolan synes vara önskvärd, anser jag, att om man vill upprätta en fullständig förberedande arkitektundervisning vid Chalmers tekniska läroanstalt, man ej får låta afskräcka sig af den ökade kostnad, som skulle blifva en följd häraf.

Hvad angår de båda professorernas undervisningsskyldighet, sådan den förslagsvis närmare angifvits i lärarrådets vid Chalmerska läroanstalten skrifvelse den 4 december 1911, i hvilken hänsyn tagits till att ornamentiken eventuellt skulle utgå ur den nya professurens ämnesområde, synes mig någon erinran ej vara att göra mot hvad i afseende härå föreslagits. Jag vill upplysa, att enligt hvad jag af läroanstaltens rektor inhämtat, de för professorn i husbyggnadslära upptagna 2 timmars föreläsningar i en parallellkurs i ämnet inom husbyggnadsfackskolans andra årskurs tillkommit för att fullfölja 1906 års kommittés förslag och befordra denna fackskolas elevers utbildning. Undervisningen i byggnadslära i andra årskursen af högre afdelningen är för närvarande fördelad på två parallellafdelningar, en afsedd för fackskolorna E, S och K och en för fackskolorna M, A*) och V. Nu skulle tillkomma en tredje, för A särskildt afsedd kurs i ämnet.

För undervisning i byggnadslära hufvudsakligen inom Chalmerska läroanstaltens lägre afdelning har styrelsen begärt anslag till arfvode åt en ny lärare. På denna punkt hafva tekniska högskolans myndigheter förordat den ändring, att i stället för denna lärarbefattning inrättas en lärartjänst i byggnadsteknik, till hvilkens undervisning äfven ämnet betongbyggnad skulle förläggas; det föreslagna särskilda anslaget för undervisning i detta sistnämnda ämne skulle då äfven försvinna, men däremot skulle för läraren i byggnadsteknik krävas en aflöning till belopp, öfverstigande hvad som föreslagits för läraren i byggnadslära. I denna fråga anser jag mig ej kunna underkänna de skäl, som af Chalmerska anstaltens lärarråd anförts. Ett särskildt anslag för undervisning i betongbyggnad bör således beredas; likaså böra de begärda anslagen för undervisning i byggnadshygien, stadsanläggningskonst och modellering, beträffande hvilka ingen invändning framkommit, utverkas. Rörande ämnet modellering må erinras, att i staten redan finnes upptaget ett anslag

*) A = husbyggnadsfackskolan (fackskolan för arkitekter).

å 1,100 kronor till en lärare i modellering. Den undervisning, som härigenom skall tillgodoses, är emellertid, enligt hvad rektorn upplyst, af mycket lägre slag än den nu afsedda och förlagd till läroanstaltens lägre afdelning. Nu behöfs undervisning i ämnet för elever af jämförelsevis hög konstnärlig nivå, och läraren måste innehafva en annan kompetens än den nu i staten upptagna läraren *behöfver* äga. För den utvidgade undervisningen i ämnet erfordras därför ett särskildt anslag.

Hvad angår de erforderliga anslagen för upprätthållande af omförmälda tjänster och undervisning på sätt af mig nu afsetts är först att märka, att den nya professuren i »husbyggnadslära» skulle uppstå genom ombildning af nuvarande andra-läraryr-befattningen i »byggnadslära» och göra denna öfverflödig, hvadan det för sistnämnda befattning i staten uppförda beloppet, 3,000 kronor, kan användas för den nye professors aflönande. På grund af sättet för andra-läraryr-befattningens tillsättande kan beloppets förändrade användning träda i verket, när däraf göres behof. För professuren — hvars benämning såsom nämndt skulle blifva professorsbefattningen i *husbyggnadslära* — skulle bestämmas en aflöning af 6,400 kronor, samma belopp alltså som utgår till öfriga professorer vid Chalmers tekniska läroanstalt och med samma fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, respektive 4,400 kronor och 2,000 kronor, jämte rätt till ett ålderstillägg å lönen med 600 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring. Den nya professurens innehafvare bör naturligen vara underkastad samma villkor och bestämmelser för löneförmånernas åtnjutande som de, hvilka af Riksdagen år 1911 fastställts för professorer vid ifrågavarande läroanstalt och som äro införda i nådig kungörelse den 9 juni 1911. Den tillökning i staten, som genom omförmälda professurs upprättande skulle uppkomma, blir 3,400 kronor.

Vidare skulle för bestridande af *undervisning i betongbyggnad, byggnadshygien, stadsanläggningskonst* och *modellering* erfordras de af styrelsen för Chalmerska läroanstalten härför beräknade beloppen, mot hvilka jag ej funnit anledning till anmärkning. Dessa belopp, respektive 900 kronor, 500 kronor, 500 kronor och 600 kronor, utgöra tillhopa 2,500 kronor. Anslagen skulle uppföras å ordinarie stat. Hela ökningen i denna skulle då blifva det i statsverkspropositionen angifna beloppet 5,900 kronor.

I statsverkspropositionen upptages bland extra anslag ett beräknadt belopp af 2,000 kronor för en *lärare i byggnadslära*. Under förutsättning att särskildt anslag utgår till bestridande af undervisning i ornamentik, har styrelsen för Chalmerska läroanstalten förklaradt, att nyssnämnda extra anslag å 2,000 kronor kunde minskas med 500 kronor eller till 1,500 kronor.

Jag anser, att för *undervisning i ornamentik* ej nu bör begäras anslag å ordinarie stat. Med hänsyn till de skiljaktiga meningarna i fråga om denna undervisning kan det vara skäl att se tiden något an, innan man slutgiltigt fastslår anordningen.

Det särskilda anslag, som skulle erfordras för undervisningen i ornamentik, har af lärarrådet angifvits till 1,200 kronor. Jag har emellertid tänkt mig, att ej hela detta belopp skulle behöfva äskas å 1913 års extra stat.

Härmed förhåller sig på följande sätt. Den nya årskurs — en frivillig fjärde i husbyggnadsfackskolan — om hvars upprättande i detta ärende är fråga, är afsedd att taga sin början med ingången af höstterminen 1913. Enligt hvad jag från läroanstaltens rektor inhämtat, böra emellertid redan i tredje årskursen från och med höstterminen 1912 vidtagas vissa förändrade anordningar i afseende å undervisningen, för hvilka anordningars genomförande, så vidt vårterminen 1913 angår, helst samtliga de nya anslagen borde stå till buds. Utan egentlig olägenhet skulle dock den tillämnade undervisningen i betongbyggnad och stadsanläggningskonst kunna uppskjutas till höstterminen 1913. Minst hälften af de för denna undervisning beräknade beloppen, tillhopa 1,400 kronor, skulle då besparas. Ett belopp af minst 700 kronor blir alltså tillgängligt och kan användas till bestridande af kostnaderna för undervisningen i ornamentik. Å extra stat behöfver då för densamma begäras ett belopp af allenast 500 kronor — just samma belopp som skulle afgå å den beräknade aflöningen å extra stat till en lärare i byggnadslära.

Under åberopande af hvad jag nu anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes, med återkallande af den i statsverkspropositionen under punkt 45 gjorda framställningen samt af det i samma proposition under punkt 149 gjorda äskandet om beräkning på extra stat för år 1913 af ett belopp af 2,000 kronor till arvode åt en lärare i byggnadslära vid Chalmers tekniska läroanstalt, föreslå Riksdagen att

dels — med uteslutande ur staten för Chalmers tekniska läroanstalt af den däri upptagna andra-läro-befattningen i byggnadslära — i staten uppföra en professor, med undervisningsskyldighet tillsvidare i husbyggnadslära och med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomma nuvarande professorer vid läroanstalten, samt med förpliktelse för befattningens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna,

dels å ordinarie stat för Chalmers tekniska läroanstalt bevilja:

för beredande af tillgång till aflöning åt nyssbe-
mälde professor, utöfver det genom ofvannämnda andra-
lärar-befattnings afförande ur staten tillgängliga beloppet
af 3,000 kronor, kronor 3,400: —

för bestridande af undervisning i

betongbyggnad	»	900: —
byggnadshygien	»	500: —
stadsanläggningskonst	»	500: —
modellering	»	600: —

Summa kronor 5,900: —

dels ock å extra stat för Chalmers tekniska läroanstalt för år 1913 anvisa

till arfvode åt en lärare i byggnadslära kronor 1,500: —

» » » » » » ornamentik... » 500: —

Summa kronor 2,000: —

Hvad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt behagade Hans Maj:t Konungen, på hemställan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla och bifalla; och skulle till Riksdagen aflåtas nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. R:son von Hedenberg.